

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Ελληνική Ιστορία

ΤΟΜΟΣ Γ

Γ. ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ
ΣΠ. ΜΑΡΚΕΤΟΣ
Κ. ΜΑΥΡΕΑΣ
Ν. ΡΟΤΖΩΚΟΣ

Νεότερη και Σύγχρονη
Ελληνική ιστορία

Copyright © 1999
Για την Ελλάδα και όλο τον κόσμο
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Οδός Παπαφλέσσα & Υψηλάντη, 26222 Πάτρα
Τηλ: (061) 314094, 314206, Φαξ: (061) 317244

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
του Τόμου
Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία

Επιστημονικός Συντονισμός του Προγράμματος Σπουδών
Βάσω Βασιλού-Παπαγεωργίου

Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος της Θεματικής Ενότητας
Νίκος Ροτζώκος

Συγγραφή

Κριτική Ανάγνωση

Γιώργος Μαργαρίτης..... Αναστασία Κυρκίνη-Κουτούλα
Σπύρος ΜαρκέτοςΓιώργος Μαργαρίτης
Νίκος ΡοτζώκοςΔιονύσης Τζάκης
Κωνσταντίνος ΜαυρέαςΓιώργος Μαργαρίτης

Επιμέλεια στη Μέθοδο της Εκπαίδευσης από Απόσταση
Αιμιλία Μπάνου

Γλωσσική Επιμέλεια
Γιάννα Κατσιμπούρα

Φιλολογικός Έλεγχος
Ευαγγελία Αντωνάκη

Καλλιτεχνική Επιμέλεια
Γιώργος Δ. Μαθιόπουλος

Ηλεκτρονική Σελιδοποίηση
Γιώργος Δ. Μαθιόπουλος

Συντονισμός ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού
και γενική επιμέλεια των εκδόσεων

ΟΜΑΔΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΕΡΓΟΥ ΕΑΠ/1997-1999

ISBN: 960-538-141-9

*Σύμφωνα με το Ν. 2121/1993
απαγορεύεται η συνολική ή αποσπασματική
αναδημοσίευση του βιβλίου αυτού ή η αναπαραγωγή του
με οποιοδήποτε μέσο, χωρίς την άδεια του εκδότη.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	21
-----------------	-----------

N. Ροζώκος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Γ. Μαργαρίτης

Η Ευρώπη των επαναστάσεων	23
----------------------------------	-----------

Σκοπός23

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα23

Έννοιες-Κλειδιά23

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις23

Ενότητα 1.1

Η γέννηση της Ευρώπης25

Ενότητα 1.2

Ανθρωπισμός, Αναγέννηση, Μεταρρύθμιση26

Ενότητα 1.3

Η πολιτική συγκρότηση της Ευρώπης28

Ενότητα 1.4

Η απολυταρχία29

Ενότητα 1.5

Επιστήμη και Διαφωτισμός30

Ενότητα 1.6

Η βιομηχανία, το εμπόριο, ο καπιταλισμός31

Ενότητα 1.7

Η Γαλλική Επανάσταση32

	Ενότητα 1.8	
Ο Ναπολέων και η Αυτοκρατορία		34
	Ενότητα 1.9	
Το Βατερλώ και το Συνέδριο της Βιέννης		36
	Ενότητα 1.10	
Οι επαναστατικές ιδέες. Φιλελεύθεροι και ρομαντικοί		37
Σύνοψη		38
Παράρτημα		39
Βιβλιογραφία		40
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη.....		40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Γ. Μαργαρίτης

Ο οθωμανικός χώρος και η συγκρότηση του νέου ελληνισμού 41

Σκοπός	41
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	41
Έννοιες-Κλειδιά	41
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	42

Ενότητα 2.1

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία	43
2.1.1 Η κατάκτηση	43
2.1.2 Η αυτοκρατορία των σουλτάνων: έκταση και σύνθεση	44
2.1.3 Η κρίση των θεσμών της Αυτοκρατορίας	44
2.1.4 Οι αποστάσεις από τη Δύση.....	46

Ενότητα 2.2

Ο νέος ελληνισμός	48
2.2.1 Οι ραγιαδες, οι Ρωμιοί, οι Έλληνες.....	48
2.2.2 Το Πατριαρχείο	49
2.2.3 Οι Φαναριώτες και οι ηγεμονίες.....	50
2.2.4 Κοινότητες, προεστοί, αρματολοί και κλέφτες	51
2.2.5 Αιτίες απόκλισης. Όρια της λειτουργίας του νέου ελληνισμού μέσα στην Αυτοκρατορία.....	53

2.2.6 Η Αρχαιότητα.....	55
2.2.7 Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Ρήγας Βελεστινλής και Αδαμάντιος Κοραΐς	56

Ενότητα 2.3

Η προετοιμασία της Επανάστασης	58
2.3.1 Η Εταιρεία των Φιλικών	58
2.3.2 Σχέδια και προετοιμασία της Επανάστασης.....	59
2.3.3 Οι συγκυρίες και οι συσχετισμοί	60
Σύνοψη.....	63
Παράρτημα	64
Βιβλιογραφία	65
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Γ. Μαργαρίτης

Η Επανάσταση του 1821 **67**

Σκοπός	67
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	67
Έννοιες-Κλειδιά	67
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	68

Ενότητα 3.1

Η σύγκρουση.....	69
3.1.1 Προς το τέλος της συμβίωσης	69
3.1.2 Οι συνθήκες της εξέγερσης.....	70
3.1.3 Τα σχέδια της εξέγερσης	71
3.1.4 Ο Υψηλάντης στη Μολδοβλαχία	72

Ενότητα 3.2

Η Επανάσταση στον ελληνικό χώρο.....	74
3.2.1 Ο Μοριάς	74
3.2.2 Μέτρα των Οθωμανών στον Μοριά. Οι κλέφτες	75
3.2.3 Αχαΐα και Μάνη.....	76
3.2.4 Η εξέγερση στον Μοριά.....	76
3.2.5 Η φυγή των μουσουλμάνων.....	78

Ενότητα 3.3

Η εξάπλωση της εξέγερσης	80
3.3.1 Τα γεγονότα στην Κωνσταντινούπολη.....	80
3.3.2 Η Επανάσταση εξαπλώνεται στο Αιγαίο	81
3.3.3 Η εξέγερση εξαπλώνεται προς τα βόρεια	82
3.3.4 Οι πολιορκίες	83
Σύνοψη	86
Παράρτημα	87
Βιβλιογραφία	89
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Γ. Μαργαρίτης

Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας και ο επαναστατικός πόλεμος (1822-1825) 91

Σκοπός	91
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	91
Έννοιες-Κλειδιά	91
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	92

Ενότητα 4.1

Η ανεξαρτησία	93
4.1.1 Η επαναστατική εξουσία και οι ισορροπίες της	93
4.1.2 Η άλωση της Τριπολιτσάς	94
4.1.3 Η Διακήρυξη της Ελληνικής Ανεξαρτησίας.....	96

Ενότητα 4.2

Ο πόλεμος της ανεξαρτησίας (1822-1825)	99
4.2.1 Οι οθωμανικές εκστρατείες	99
4.2.2 Οι εκστρατείες των ετών 1822-1823	100
4.2.3 Πολιτικά και στρατιωτικά αδιέξοδα.....	102
Σύνοψη	104
Παράρτημα	105
Βιβλιογραφία	106
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	106

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Γ. Μαργαρίτης

Φιλέλληνες και διπλωματία. Η μετατροπή της Ελληνικής Επανάστασης σε υπόθεση της Ευρώπης **107**

Σκοπός	107
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	107
Έννοιες-Κλειδιά	107
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	107

Ενότητα 5.1

Ο φιλελληνισμός	109
5.1.1 Ευρωπαϊκές διαθεσιμότητες. Οι ρίζες του φιλελληνισμού	109
5.1.2 Ο Μεγάλος Τούρκος: ο Μεγάλος Ασθενής	110
5.1.3 Φιλέλληνες: το πρώτο κύμα	111
5.1.4 Τα δάνεια και οι οικονομικές διασυνδέσεις	112
5.1.5 Το πέραςμα του Λόρδου Μπάυρον από την Ελλάδα	113

Ενότητα 5.2

Από τον φιλελληνισμό στη διπλωματία	115
5.2.1 Η στάση των Μεγάλων Δυνάμεων	115
5.2.2 Η αναγνώριση του ελληνικού προβλήματος	116
5.2.3 Οι διπλωματικοί σταθμοί προς την ανεξαρτησία	117
Σύνοψη	119
Παράρτημα	120
Βιβλιογραφία	121
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	121

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Γ. Μαργαρίτης

Από το Μεσολόγγι στο Ναυαρίνο (1825-1827) **123**

Σκοπός	123
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	123
Έννοιες-Κλειδιά	123
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	124

	Ενότητα 6.1
Η αιγυπτιακή εμπλοκή.....	125
6.1.1 Η άφιξη του Ιμπραήμ Πασά.....	125
6.1.2 Πολιορκία και άλωση του Μεσολογγίου	126
6.1.3 Η πτώση του Μεσολογγίου	127
6.1.4 Ο απόηχος της εξόδου του Μεσολογγίου στην Ευρώπη	128
6.1.5 Η πολιορκία της Ακρόπολης της Αθήνας	129
6.1.6 Η καταστροφή στο Φάληρο και η άλωση της Ακρόπολης.....	130

	Ενότητα 6.2
Το Ναυαρίνο	132
6.2.1 Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις σε αδιέξοδο.....	132
6.2.2 Η ναυμαχία του Ναυαρίνου.....	132
6.2.3 Από το Ναυαρίνο στον Καποδίστρια.....	133
Σύνοψη	135
Παράρτημα	136
Βιβλιογραφία	137
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	137

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Σ. Μαρκέτος

Από τον Καποδίστρια στον Βενιζέλο: πολιτική ιστορία	139
Σκοπός	139
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	139
Έννοιες-Κλειδιά	139
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	140

	Ενότητα 7.1
Η αποτυχία της απολυταρχίας (1827-1843).....	141
7.1.1 Η σύντομη κυριαρχία του Καποδίστρια (1828-1831)	142
7.1.2 Η οθωνική Αντιβασιλεία και η απόλυτη μοναρχία (1833-1843)	144
7.1.3 Απολογισμός της απολυταρχικής περιόδου	149

	Ενότητα 7.2
Συνταγματική μοναρχία (1843-1864).....	153

7.2.1 Η οθωνική περίοδος (1844-1862).....	153
7.2.2 Η πτώση του Όθωνα και η Μεσοβασιλεία (1862-1864)	155

Ενότητα 7.3

Το «Πρότυπον Βασίλειον» του Γεωργίου Α΄ (1864-1909).....	157
7.3.1 Η εδραίωση του κοινοβουλευτισμού	157
7.3.2 Η εποχή του δικομματισμού	160
Σύνοψη.....	163
Παράρτημα	164
Βιβλιογραφία	168
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	169

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Σ. Μαρκέτος

Οικονομική ιστορία του ελληνικού κράτους τον 19ο αιώνα 171

Σκοπός	171
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	171
Έννοιες-Κλειδιά	171
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	171

Ενότητα 8.1

Η Ελλάδα στο παγκόσμιο σύστημα	173
8.1.1 Το παγκόσμιο σύστημα	173
8.1.2 Τα πρώτα μετεπαναστατικά χρόνια: μια χαμένη ευκαιρία	174
8.1.3 Οικονομικοί μηχανισμοί στην Ελλάδα του 19ου αιώνα.....	175
8.1.4 Η συγκρότηση του αστικού χώρου	176

Ενότητα 8.2

Το εμπόριο και το χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	178
8.2.1 Το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας τον 19ο αιώνα	178
8.2.2 Το χρηματοπιστωτικό σύστημα	179

Ενότητα 8.3

Οι τομείς της οικονομίας.....	181
8.3.1 Η ναυτιλία και οι μεταφορές	181
8.3.2 Γεωργία και αγρότες	181

8.3.3 Η βιομηχανία.....	184
Σύνοψη	188
Παράρτημα	189
Βιβλιογραφία	192
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	193

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Σ. Μαρκέτος

Νεοελληνικός Διαφωτισμός και ιδεολογικά ρεύματα στην Ελλάδα του 19ου αιώνα **195**

Σκοπός	195
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	195
Έννοιες-Κλειδιά	195
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	196

Ενότητα 9.1

Η υποχώρηση του Διαφωτισμού	197
9.1.1 Φιλελευθερισμός, δημοκρατισμός, εθνικισμός.....	197
9.1.2 Η κατίσχυση του πατερναλισμού	199

Ενότητα 9.2

Μαχητικός αλτρωτισμός και θρησκευτικός ζηλωτισμός	201
9.2.1 Η ανεξιθρησκία και ο φιλελευθερισμός αμφισβητούνται	201
9.2.2 Η αμφισημία της Μεγάλης Ιδέας	203

Ενότητα 9.3

Η επίδραση του μαρξισμού	207
Σύνοψη	209
Παράρτημα	210
Βιβλιογραφία	211
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	212
Γλωσσάρι	214

Η νεοελληνική εθνική ιδεολογία και η εθνική ιστοριογραφία 215

Σκοπός	215
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	215
Έννοιες-Κλειδιά	215
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	215

Ενότητα 10.1**Το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο ανάπτυξης της εθνικής ιστοριογραφίας.....217**

10.1.1 Ο προσδιορισμός της νεοελληνικής εθνικής ταυτότητας: η αρχαιοελληνική καταγωγή	217
10.1.2 Ιάκωβος Φίλιππος Φαλλμεράυερ: Περί της καταγωγής των Νεοελλήνων	220
10.1.3 Η ιδεολογική στροφή: προς την «ανακάλυψη» του Βυζαντίου	222
10.1.4 Ο ρομαντικός ιστορισμός.....	223

Ενότητα 10.2**Ο Σπυρίδων Ζαμπέλιος και η ένταξη του Βυζαντίου στην ελληνική ιστορία226**

10.2.1 Η αντίληψη του Ζαμπέλιου για το Βυζάντιο	226
10.2.2 Η αντίληψη του Ζαμπέλιου για την ιστορία	229

Ενότητα 10.3**Κωνσταντίνος Παπαρηγόπουλος: το τρίσημο σχήμα τη ελληνικής εθνικής ιστοριογραφίας.....234**

10.3.1 Προσωπική διαδρομή, ιστοριογραφική και πολιτική δραστηριότητα.....	234
10.3.2 Το ελληνικό έθνος και η ιστορία του στο έργο του Παπαρηγόπουλου	235
Σύνοψη	241
Παράρτημα	242
Βιβλιογραφία	244
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	245

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Κ. Μαυρέας

Η δημιουργία του αστικού κράτους (1909-1922) 247

Σκοπός	247
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	247
Έννοιες-Κλειδιά	247
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	247

Ενότητα 11.1

Η άνοδος του βενιζελισμού και των μεσαίων τάξεων	249
---	------------

Ενότητα 11.2

Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913)	252
--	------------

Ενότητα 11.3

Ο ΑΰΑγαγκόσμιος Πόλεμος και η Μικρασιατική Καταστροφή.....	254
Σύνοψη	257
Παράρτημα	258
Βιβλιογραφία	259
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	260

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Κ. Μαυρέας

Η αποτυχία της δημοκρατίας (1922-1936) 261

Σκοπός	261
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	261
Έννοιες-Κλειδιά	261
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	261

Ενότητα 12.1

Η ΒΕλληνική Δημοκρατία.....	263
------------------------------------	------------

Ενότητα 12.2

Το αγροτικό ζήτημα στον Μεσοπόλεμο	267
---	------------

	Ενότητα 12.3	
Η βιομηχανική ανάπτυξη κατά τον Μεσοπόλεμο		271
	Ενότητα 12.4	
Η αστική τάξη και τα μεσαία κοινωνικά στρώματα.....		274
	Ενότητα 12.5	
Η εργατική τάξη.....		276
	Ενότητα 12.6	
Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις και η συμβολή του Εκπαιδευτικού Ομίλου.....		279
Σύνοψη.....		283
Παράρτημα		284
Βιβλιογραφία		287
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη		289

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

Κ. Μαυρέας

Δικτατορία, Κατοχή, Αντίσταση και Εμφύλιος Πόλεμος (1936-1952)		291
Σκοπός		291
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα		291
Έννοιες-Κλειδιά		291
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις		291
	Ενότητα 13.1	
Η μεταξική δικτατορία (1936-1940)		293
	Ενότητα 13.2	
Η Ελλάδα στον ΒΉγαγκόσμιο Πόλεμο (1940-1944)		297
	Ενότητα 13.3	
Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος (1946-1949)		300
	Ενότητα 13.4	
Τα πρώτα μετεμφυλιοπολεμικά χρόνια (1949-1952)		302

Σύνοψη	304
Παράρτημα	306
Βιβλιογραφία	307
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	308

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

Κ. Μαυρέας

Η οικοδόμηση του μεταπολεμικού ελληνικού κράτους (1952-1974) 309

Σκοπός	309
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	309
Έννοιες-Κλειδιά	309
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	309

Ενότητα 14.1

Η διακυβέρνηση από τα κόμματα της Δεξιάς (1952-1964).....	311
--	------------

Ενότητα 14.2

Η άνοδος και η πτώση της Ένωσης Κέντρου	313
--	------------

Ενότητα 14.3

Η δικτατορία των συνταγματαρχών (1967-1974).....	317
---	------------

Ενότητα 14.4

Η ελληνική οικονομία (1952-1974).....	320
--	------------

Ενότητα 14.5

Η ελληνική κοινωνία (1952-1974).....	323
---	------------

Σύνοψη	326
Παράρτημα	328
Βιβλιογραφία	331
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	332

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

Κ. Μαυρέας

Η Ελλάδα σύγχρονο κράτος (1974-)	335
Σκοπός	335
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	335
Έννοιες-Κλειδιά	335
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	335
	Ενότητα 15.1
Η ολοκλήρωση της μεταπολιτευτικής περιόδου (1974-1981).....	336
	Ενότητα 15.2
Η περίοδος 1981-	339
	Ενότητα 15.3
Η σύγχρονη ελληνική οικονομία και κοινωνία.....	341
Σύνοψη.....	344
Παράρτημα	345
Βιβλιογραφία	346
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη	346
Προσάρτημα	347